

RAAD VOOR DE JOURNALISTIEK

jaarverslag 2017

INHOUDSTAFEL

■ VOORWOORD	5
■ 2017 IN CIJFERS EN TABELLEN	7
■ OPVALLENDE TENDENSEN EN UITSPRAKEN	19
■ OVERZICHT VAN DE UITSPRAKEN	22
■ SAMENSTELLING VAN DE RAAD VOOR DE JOURNALISTIEK	26

Foto cover

Achtergrond:

https://www.google.be/search?q=tweet+trump+fake+news&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiBkNTTIZ7ZAhUGyKQKHbncCr0Q_AUICigB&biw=1366&bih=662

Voorgrond:

© Photo News – Paul Hennessy / Publiek bij een toespraak van de Amerikaanse president Trump in Melbourne, Florida (18/02/2017)

Druk: Drukkerij Artoos NV, Kampenhout

Het is eigen aan de werking van de Raad voor de Journalistiek dat elke klacht even ernstig wordt genomen en onderzocht. Zo komt het voor dat een klacht die eerst weinig aandacht trekt na het normale, brede beraad toch een grote invloed heeft op de manier waarop de Raad zijn opdracht vervult. Dat was in 2017 het geval met een klacht tegen NewsJs.com, een wellicht Amerikaanse aggregatiewebsite, die nieuwsberichten over een bepaald onderwerp uit andere media vist en die met een hyperlink rondstuurt. De eerste vraag die daarbij rees, was of een medium verantwoordelijk is voor de inhoud van zo'n hyperlink. In de loop van de procedure bleek vervolgens dat de site op geen enkele manier kon worden bereikt. Zodat de vraag rees: wie zijn die mensen en wat is hun bedoeling?

Wat de hyperlink betreft, besloot de Raad dat een journalist of een medium niet zonder meer verantwoordelijk is voor de inhoud van een link, die hij of zij verspreidt. Ze moeten afwegen wat het zwaarste weegt: het belang van de publicatie en het recht op informatie of het belang dat door die publicatie mogelijk wordt geschaad. Daarnaast vond de Raad dat het ook nuttig was om het werkingsreglement zodanig aan te passen dat een beslissing ook bij verstek kan worden genomen. Het is niet omdat media niet op herhaalde verzoeken reageren dat de Raad zich uiteindelijk niet over een klacht kan uitspreken.

Maar er was dus ook dat andere punt: de kwestie van de transparantie. Tijdens de bespreking van de klacht rees de vraag of de code niet op de een of andere manier moet zeggen dat gebruikers van nieuws het recht hebben om te weten van wie een bericht uitgaat. De keuze van berichten op een site zoals NewsJs.com wordt gestuurd door een bepaald algoritme. Is het afstellen van zo'n algoritme een journalistieke handeling, die maakt dat precies deze berichten worden gekozen om rond te sturen en andere niet? Is die keuze altijd vanzelfsprekend onschuldig?

De Raad stelde in zijn schoot een commissie samen om over de kwestie na te denken. NewsJs.com is voor de Vlaamse nieuwsgebruiker misschien niet zeer belangrijk. Belangrijker is de vraag naar transparantie als het gaat om populaire sociale media, waarvan bekend is dat ze bij momenten massaal worden gebruikt om nepnieuws te verspreiden. Onderzoekers weten dat 126 miljoen Amerikanen tijdens de verkiezingscampagne in 2016 fake news uit Rusland onder ogen kregen. Of al die berichten echt door het Kremlin werden gestuurd of door handige jongens die wat centen wilden verdienen, maakt hier op zichzelf weinig uit. De kans dat zoveel valse berichten bij die verkiezingen een rol hebben gespeeld, mag niet worden onderschat.

Er is ook aangetoond dat er alvast tijdens de brexit-campagne in het Verenigd Koninkrijk en de campagne voor het referendum in Nederland over het samenwerkingsakkoord tussen de Europese Unie en Oekraïne op dezelfde manier in het democratische proces is ingegrepen. Reuzebedrijven zoals Facebook en Google worden geleidelijk bereid gevonden om mee te helpen om de verspreiding van dat soort valse berichten tegen te gaan. Dat gaat nog altijd niet echt van harte, maar tenslotte staat ook hun geloofwaardigheid op het spel.

Bij onderzoek in Frankrijk was de conclusie dat jonge mensen twee keer zo bevattelijk zijn voor zogenaamd alternatief nieuws dan oudere mensen. Dat is tegelijk de generatie die steeds minder vertrouwen heeft in media in hun geheel. Het helpt daarbij niet als politici de filter van de journalistiek passeren en hun boodschappen via Facebook of Twitter direct bij het publiek brengen. Als de Raad voor de Journalistiek mee over de gezonde relatie tussen media en samenleving moet waken, zijn dat ontwikkelingen die om bijzondere aandacht vragen.

Het past daarom om secretaris generaal/ombudsman Pieter Knapen en zijn medewerkster Kristina De Wilde te bedanken voor hun werk in het afgelopen jaar. Het past daarom tegelijk ook om alle leden van de Raad te bedanken voor hun blijvende inzet. Media zijn in beweging. Een waakzame deontologie moet die bewegingen volgen.

**Hubert
Van Humbeeck**
Voorzitter

© Photo News – Mehdi Chebil / Hoofdkwartier van de Catalaanse openbare omroep TV3 in Barcelona (Barcelona, 22/10/2017)

Nieuwe klachten

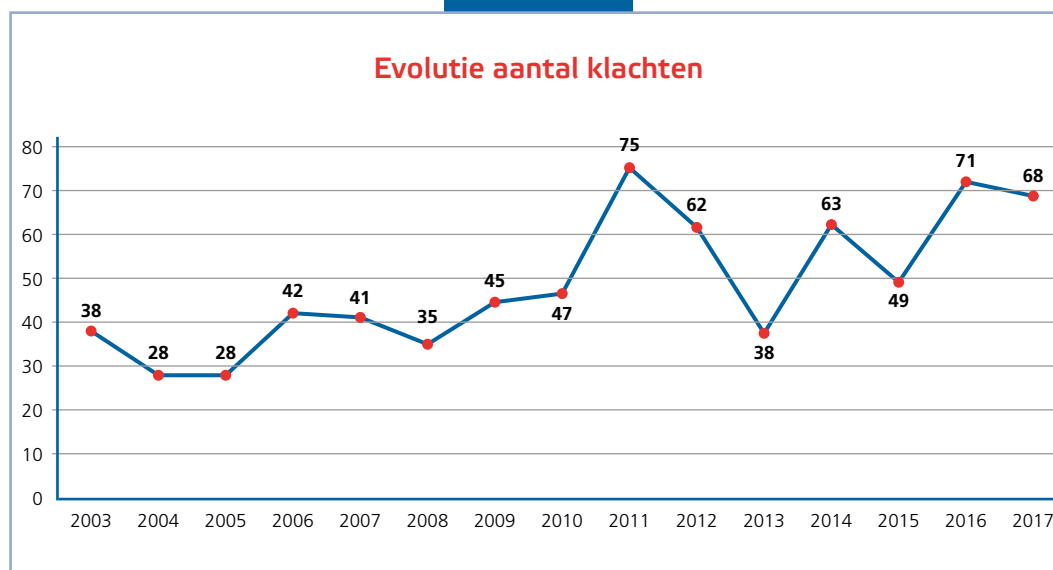
Aantal nieuwe klachten

2017 was een normaal jaar voor de Raad voor de Journalistiek. De Raad ontving 68 klachten, 3 minder dan het jaar voordien. Dat ligt hoger dan het jaargemiddelde van 49, maar in zijn beginjaren was de Raad nog minder bekend. 48 klachten kwamen van particulieren, 19 van organisaties. In 1 geval diende een journalist een klacht in tegen zijn eigen uitgever.

Pieter Knapen
Secretaris-
generaal en
ombudsman

Tabel 1

Begin 2017 waren er ook nog 21 klachten van 2016 in behandeling. Op een na werden die allemaal in de eerste jaarhelft afgerond.

Alles samen waren er in 2017 dus 89 dossiers in behandeling, waarvan er 62 volledig werden afgewerkt. 27 dossiers stonden nog open op het einde van het jaar. Dat was geen noemenswaardig verschil tegenover eind 2016, toen het er 6 minder waren.

Betrokken media

2017 laat een opmerkelijk evenwicht zien in het aantal klachten tegen websites en tegen printmedia. Een aantal klachten viseert één medium, andere zijn gericht tegen de combinatie krant/website of magazine/website.

Bekeken vanuit de invalshoek van de websites was net iets meer dan de helft van de klachten tegen sites gericht: 35 van de 68. Daarbij zaten 22 klachten tegen websites as such, 12 tegen de combinatie krant/website en 1 tegen de combinatie magazine/website.

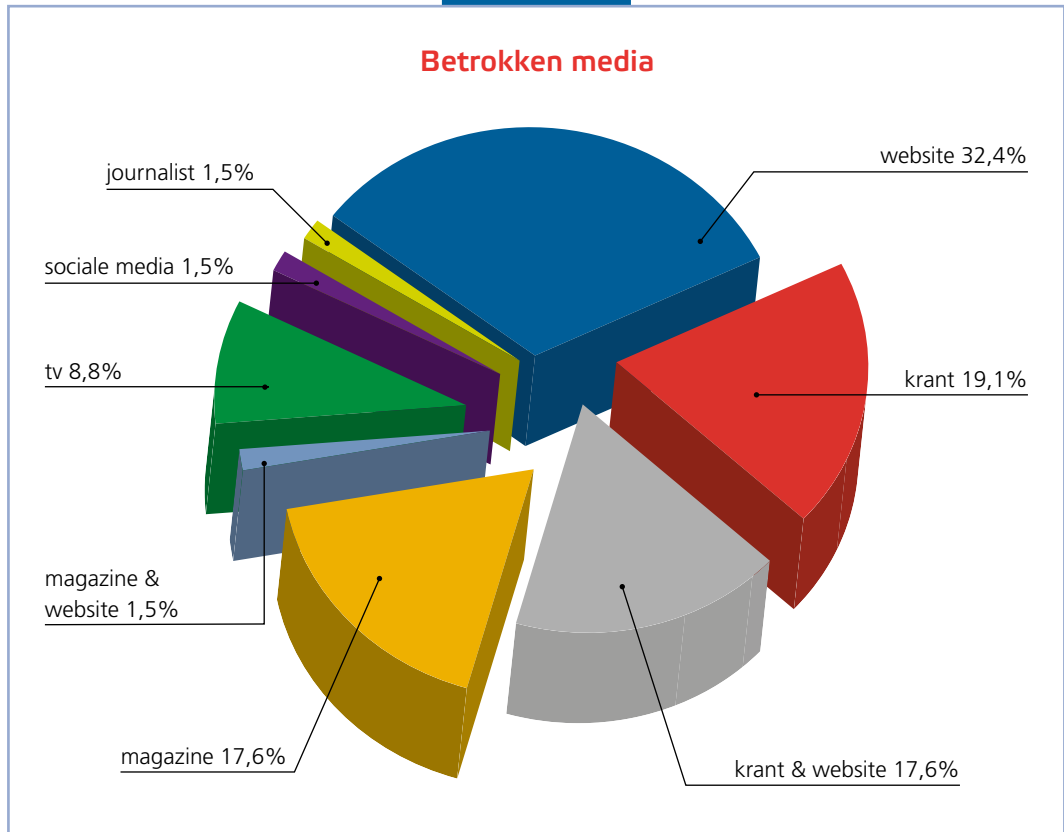
Maar evengoed was iets meer dan de helft van de klachten (38 van de 68) gericht tegen printmedia: 13 tegen kranten, 12 tegen magazines, 12 tegen de combinatie krant/website en 1 tegen de combinatie magazine/website.

Daarna volgt tv met 6 klachten, met verder nog 1 klacht tegen een individueel journalist zonder dat zijn medium betrokken was en 1 tegen sociale media. De Raad verklaarde de klacht tegen sociale media onontvankelijk omdat ze niet over journalistiek ging.

Er waren geen klachten tegen persagentschappen en radio. Eén klacht was wel gericht tegen een radiostation, maar ging enkel over de website van de zender.

Foto:
Photo News –
Bert Van den Broucke /
Pieter Knapen

Tabel 2

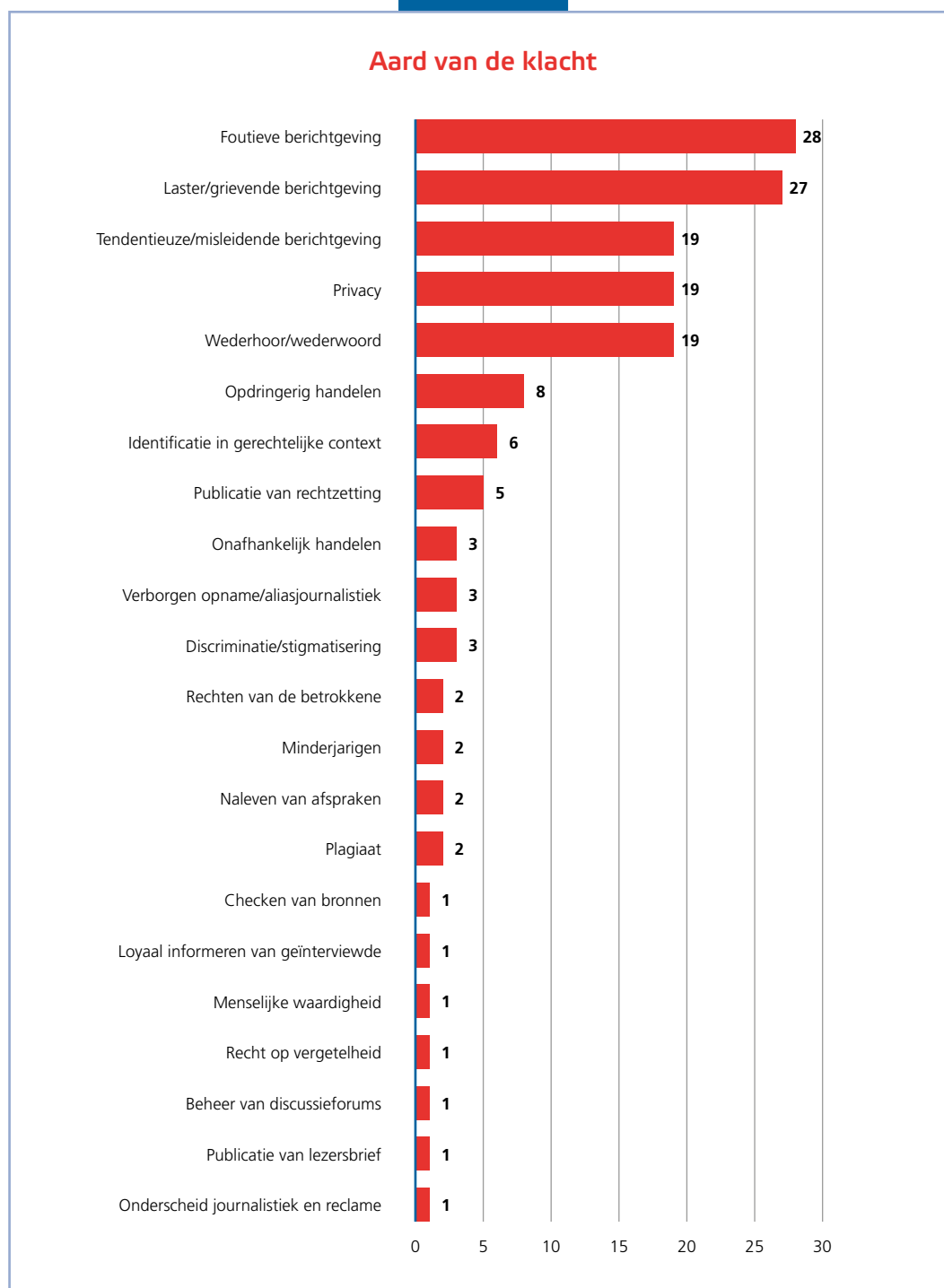

© Photo News – Mehdi Chebil / Covers van kranten tussen de eerste en de tweede ronde van de Franse presidentsverkiezingen (Parijs, 29/04/2017)

Aard van de klachten

Klagers geven zelf aan waarover hun klacht gaat. Soms kan die kwalificatie in de loop van de procedure veranderen, maar het initiële idee van klagers geeft toch aan waaraan zij het meeste aanstoot nemen. Aangezien een klacht over meerdere dingen kan gaan, ligt het aantal kwalificaties of labels hoger dan het aantal klachten.

Tabel 3

De categorie foutieve berichtgeving voert zoals gewoonlijk de lijst aan, hoewel het relatieve aantal lager ligt dan in 2016. 41 procent van de klachten (28 van de 68) gaan over foutieve berichtgeving, zoals inhoudelijke fouten in artikels of reportages, te algemene of overdreven titels of verkeerde foto's bij artikels.

Dat klagers in tijden van fake news alert blijven voor foutieve berichtgeving kan geloofwaardige journalistiek alleen maar ten goede komen. Al is het belangrijk om erop te wijzen dat een fout in een artikel of reportage niet hetzelfde is als fake news. Fake news valt te omschrijven als de opzettelijke productie en verspreiding van vals nieuws om financieel, politiek of ander gewin te verwerven. Van een journalist mogen we veronderstellen dat hij niet met opzet fouten maakt. Het is belangrijk om het onderscheid te blijven maken, precies omdat sommigen de term fake news gebruiken om journalistiek en media in diskrediet te brengen.

Fake news is overigens geen nieuw fenomeen, het heeft altijd bestaan. Alleen maken internet en sociale media het veel makkelijker om het te verspreiden.

Foutieve berichtgeving wordt bij de klachten op de voet gevolgd door grievende of lasterlijke berichtgeving. De twee categorieën komen overigens vaak samen voor. Net geen 40% van de klagers vond een artikel grievend of lasterlijk.

Daarna nemen klagers vooral aanstoot aan berichtgeving die ze tendentiek of misleidend vinden of die volgens hen de privacy schendt (telkens 19 van de 68 klachten). In even veel gevallen vinden ze dat de journalist of het medium geen of onvoldoende kans op wederhoor of wederwoord heeft gegeven, waar dat volgens hen wel diende te gebeuren.

Daarmee zijn de belangrijkste vijf categorieën genoemd. Dat betekent uiteraard niet dat alle betrokken klachten op die punten gegrond zijn, maar het duidt wel aan welke domeinen gevoelig liggen.

Bijna 12 procent van de klachten (8 van de 68) ging over opdringerig handelen door een journalist. In 4 van de 8 gevallen ging het om klachten van mensen die zich in een kwetsbare positie bevonden door ziekte of ongeval of door het overlijden van een familielid. Zij vonden dat de journalist zich ongepast of opdringerig had gedragen om een reactie te bekomen of aan informatie te raken.

6 mensen die betrokken waren in een gerechtelijke procedure, vonden dat ze onterecht identificeerbaar waren in de berichtgeving van kranten en websites.

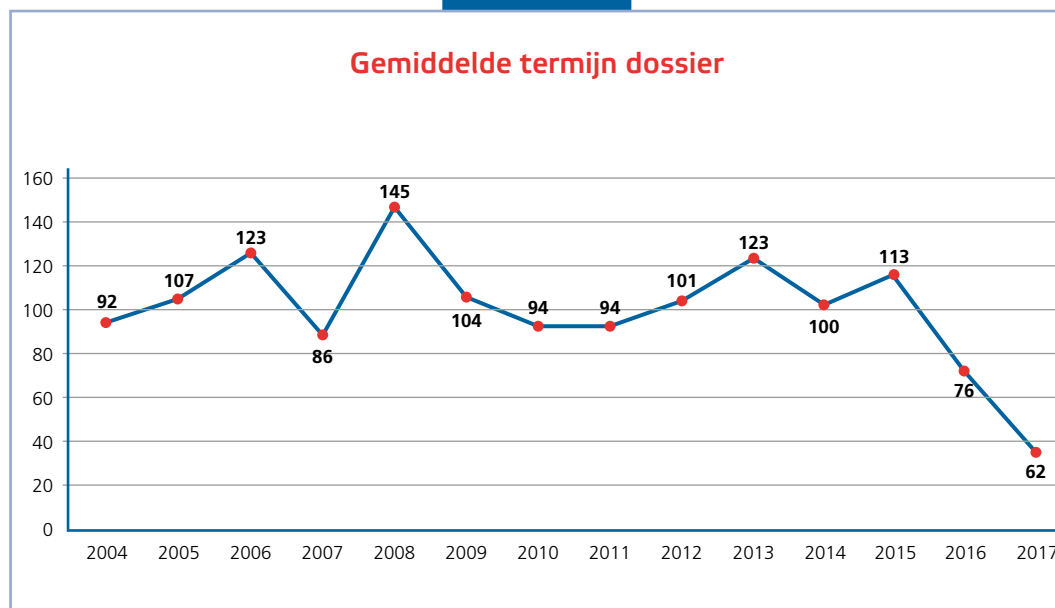
Vijf klagers vonden dat een krant of website had moeten ingaan op hun vraag tot rechtzetting van volgens hen foutieve berichtgeving. Verder waren er telkens drie klachten over onafhankelijk handelen, verborgen opname of aliasjournalistiek en discriminatie of stigmatisering, gevolgd door een aantal kleinere categorieën die werden aangehaald door één of twee klagers.

Afgehandelde dossiers

Doorlooptijd

In 2017 werden 62 dossiers volledig afgewerkt, 5 minder dan in 2016. De gemiddelde doorlooptijd bedroeg 62 dagen, weekends en feestdagen niet inbegrepen. Dat is minder dan de voorgaande jaren (76 in 2016 en 113 in 2015), wat te maken heeft met het hoge aantal minnelijke regelingen. Dossiers die minnelijk geregeld werden, werden afgehandeld in gemiddeld 26 dagen. Dossiers die leidden tot een uitspraak namen gemiddeld 124 dagen in beslag. Een verschil van net geen 100 dagen.

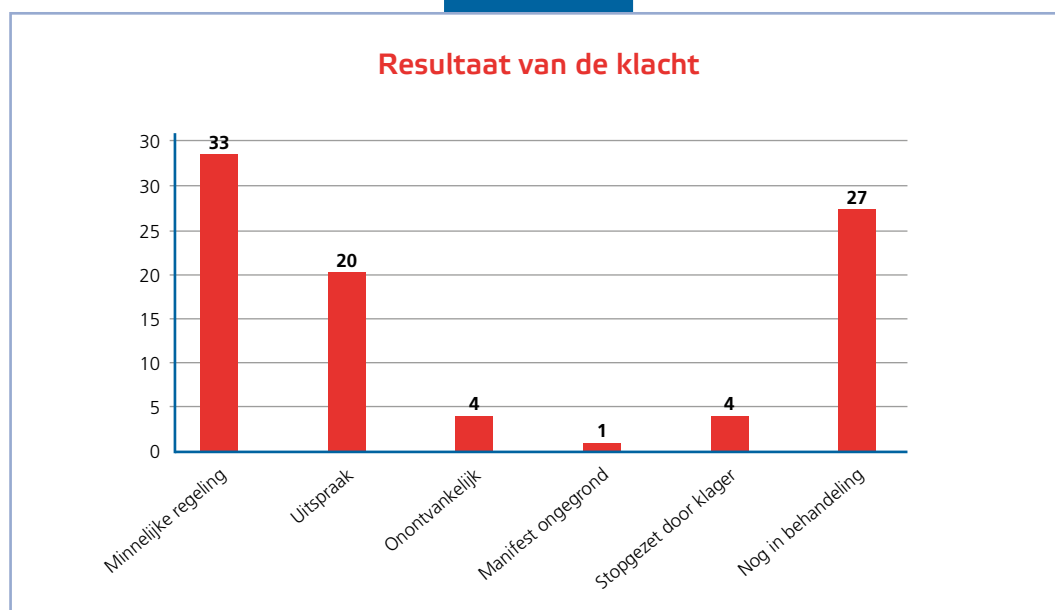
Tabel 4

Aard van de afhandeling

Klachten worden op uiteenlopende manieren afgehandeld. De belangrijkste vormen zijn minnelijke regelingen door de ombudsman en uitspraken door de Raad voor de Journalistiek.

Tabel 5

Minnelijke regeling

In 2017 werd meer dan de helft van de afgehandelde dossiers minnelijk geregeld. Het ging om 33 van de 62 dossiers of ruim 53 procent.

Minnelijke regelingen verschillen van geval tot geval. Ze nemen uiteenlopende vormen aan en bevatten soms verschillende elementen, wat maakt dat de som van de aantallen in onderstaande tabel hoger ligt dan 33.

Tabel 6

In 10 van de 33 gevallen zegde de hoofdredactie toe om het betwiste artikel offline te halen. Dat is snel gebeurd en is uiteraard niet mogelijk bij print, radio en tv. Als hoofdredactie en klager overeenkomen om de klacht op die manier op te lossen, staat niets een minnelijke regeling in de weg, al vergt het toch altijd een afweging over het belang van archieven voor het publiek.

In 3 gevallen haalde de redactie niet het hele artikel offline, maar enkel een foto (2 keer) of een betwiste passage (1 keer).

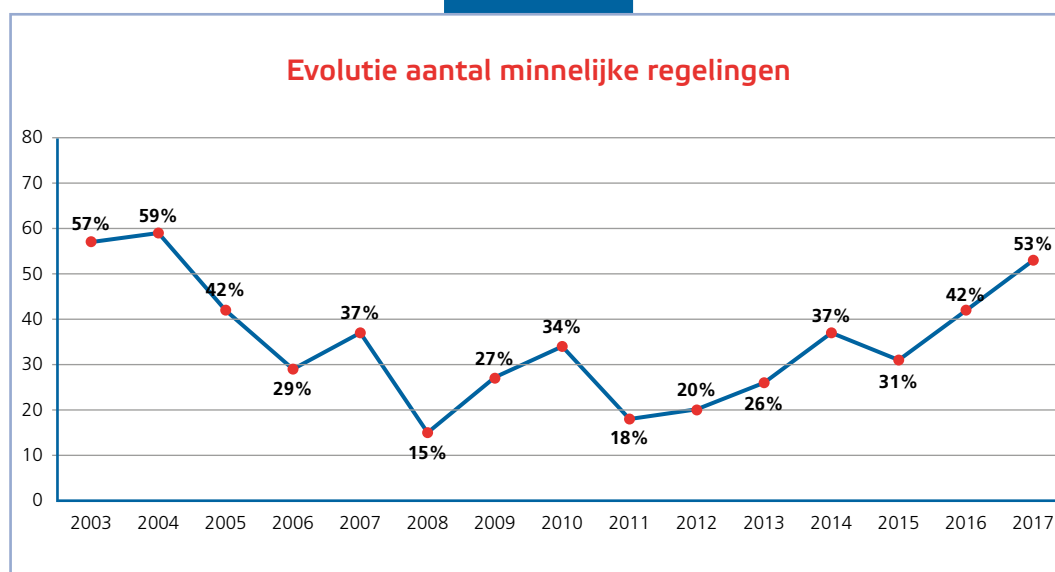
In 5 gevallen nam de klager vrede met uitleg over de journalistieke aanpak door de journalist of hoofdredacteur. Dat betekent niet dat beide partijen het met elkaar eens zijn, maar wel dat ze elkaars argumenten beter begrijpen of dat de klager apprecieert dat hij gehoor vindt en bijkomende toelichting krijgt. In 5 andere gevallen maakten (hoofd)redactie en klager afspraken over de aanpak bij mogelijk toekomstige berichtgeving.

In 4 gevallen bood de (hoofd)redactie excuses aan, in een 5de geval publiceerde de krant die excuses ook. 4 andere gevallen werden geregeld met de publicatie van een wederwoord, 3 met de publicatie van een nieuw of een opvolgartikel en 2 met de publicatie van een interview met de klager.

De bemiddeling verloopt altijd via de ombudsman, in de meeste gevallen via telefoon of mail. In 3 gevallen was er een face-to-facegesprek met de beide partijen. Zulke gesprekken vinden plaats op het secretariaat van de Raad voor de Journalistiek, wat voor alle partijen een neutrale plaats is.

Elke klachtprocedure begint met de vraag van de ombudsman of een minnelijke regeling mogelijk is. Beide partijen krijgen de kans om een voorstel te doen, of de ombudsman doet dat zelf. Als er een opening is, probeert de ombudsman via bemiddeling tot een regeling te komen en het vertrouwen tussen klager en journalist of medium te herstellen. Als dat lukt en beide partijen gaan akkoord, is het dossier afgerond. De ombudsman rapporteert kort aan de Raad, maar de Raad komt niet tussen in minnelijke regelingen. Het aantal varieert van jaar tot jaar.

Tabel 7

Uitspraak

De Raad deed in 2017 20 uitspraken over klachten. Daarvan was de helft gegrond of deels gegrond en de helft ongegrond. De Raad heeft dus in 10 gevallen een inbreuk op de journalistieke beroepsethiek vastgesteld.

Twee van de gegronde klachten gingen over interviews met persoonlijke getuigenissen, waarin de getuigen beschuldigingen uitten tegenover anderen. De Raad oordeelde dat de journalist de beschuldigingen onvoldoende gecheckt had of er onvoldoende voorbehoud bij had gemaakt.

In twee andere gevallen ging het om artikels die een samenvatting waren van een groter artikel in een zusterkrant van dezelfde uitgevergroep. De klacht tegen het oorspronkelijke artikel achtte de Raad ongegrond, maar de klachten tegen de samenvattingen waren wel gegrond. De Raad oordeelde dat de formulering van sommige passages niet strookte met het oorspronkelijke artikel, waardoor de samenvattingen een meer beschuldigend karakter kregen dan het oorspronkelijke artikel, terwijl de zusterkranten geen bijkomend journalistiek werk hadden verricht dat de extra beschuldigingen kon staven. Het is de eerste keer dat de Raad dit soort klachten ontvangt, maar met de toenemende concentratie in het medialandschap en de erbij horende uitwisseling van artikels tussen redacties en titels, kan het risico alleen maar toenemen.

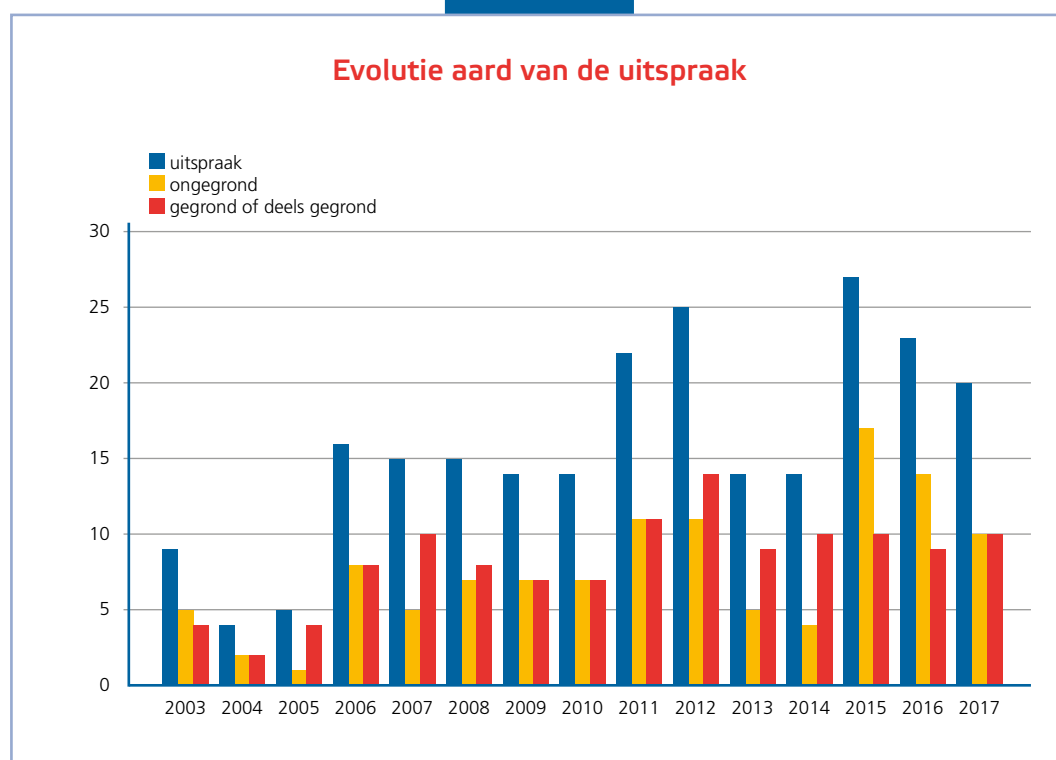
Verder werden 2 klachten tegen artikels over overlijdens gegrond verklaard. In één geval ging het om het levensverhaal van een overledene, waarbij de communicatie van de journalist met de weduwe niet correct was verlopen en afspraken over voorinzage niet werden nageleefd. In het tweede geval hield de krant geen rekening met de vraag van de familie om geen verslag uit te brengen van de uitvaartplechtigheid van een overleden familielid.

De 4 overige gegronde klachten gingen over een overdreven titel met ongegronde beschuldigingen, over het gebruik van een archiefbeeld in een gewijzigde en negatieve context zonder de vermelding dat het om archiefbeeld ging, over het niet loyaal gebruik van een foto van sociale media en over het gebrek aan wederhoor.

Op een na publiceerden de media de mededelingen over de uitspraken die de Raad over hen deed, zoals in 2013 werd overeengekomen. De uitzondering was de klacht tegen de aggregatiesite NewsJS.com, die overigens nooit reageerde op de klacht.

De Raad deed van 2003 tot en met 2017 over 237 klachten een uitspraak. Van die klachten werden 114 ongegrond bevonden en 123 gegrond of deels gegrond.

Tabel 8

Andere vormen van afronding van klachten

Van de 62 afgehandelde dossiers verklaarde de Raad 4 klachten onontvankelijk. In 3 gevallen kon de klager geen of onvoldoende persoonlijk belang aantonen, in één geval ging de klacht niet over journalistiek handelen.

De Raad verklaarde één klacht manifest ongegrond. Zo'n verkorte procedure is mogelijk als de secretaris-generaal en de voorzitter na een eerste onderzoek van oordeel zijn dat er geen enkele twijfel bestaat over het feit dat de klacht ongegrond is. Zij doen dan een voorstel aan de Raad die de definitieve beslissing neemt.

In 4 gevallen zette de klager de procedure stop. In één geval gebeurde dat om persoonlijke redenen, waardoor de klager geen tijd en aandacht meer kon besteden aan de procedure. De 3 andere gevallen waren klachten van één klager tegen 3 media. Hij wilde het risico niet lopen dat zijn klachten ongegrond zouden verklaard worden. Hij vroeg in de loop van de procedure verschillende keren uitsluitel aan de ombudsman, wat die uiteraard niet kan geven zo lang er geen uitspraak is. Daarop zette klager zijn klachten stop.

Vragen

De ombudsman behandelt naast klachten ook vragen. In 2017 kwamen er 165 vragen binnen, het hoogste aantal ooit.

95 vragen kwamen van particulieren, tegenover 36 van organisaties. Daarnaast stelden 15 journalisten, 15 studenten en 2 onderzoekers een vraag. Twee vragen kwamen van de Vlaamse administratie, die informatie vroeg in het kader van parlementaire vragen aan de minister van Media.

De vragen zijn heel verschillend, al gaat het merendeel uiteraard over journalistieke ethiek. Dat gold voor 104 of bijna twee derden van de gevallen. In twee gevallen leidde de vraag ook tot een bemiddeling door de ombudsman. Daarnaast waren er 29 vragen over de opdracht en werking van de Raad voor de Journalistiek en vroegen 7 vraagstellers juridisch advies. Een laatste groep van 22 vragen ging over andere, zeer uiteenlopende onderwerpen.

In iets meer dan een derde van de gevallen stelde de vraagsteller een vraag over een artikel of reportage waarin hij zelf aan bod kwam. De vragen gingen over alle mogelijke mediatypes, waarbij opvallend ook één vraag van iemand die een journalistieke reportage plande onder de vorm van een stripverhaal.

© Photo News – Julien Mattia / Steunactie voor de Franse journalist Loup Bureau, gearresteerd in Turkije op beschuldiging van terrorisme (Parijs, 04/09/2017)

Raadszittingen en commissievergaderingen

De voltallige Raad heeft in 2017 acht keer vergaderd. Gemiddeld waren 19,3 raadsleden aanwezig. Tijdens de vergaderingen geeft de ombudsman een overzicht van de lopende dossiers en rapporteert kort over minnelijke regelingen. Op basis van het voorbereidende werk van commissies en de ombudsman beslist de Raad over klachten, nieuwe richtlijnen of wijzigingen van de code.

Er waren in 2017 geen wijzigingen van de code, maar de Raad richtte wel een commissie op om eventueel een bijkomende bepaling in de code op te nemen over anonieme websites. Dat gebeurde naar aanleiding van een klacht tegen de aggregatiesite NewsJs.com. Behalve een anoniem contactformulier bevat de site nergens contactgegevens. De ombudsman ontving ook nooit een reactie op de klacht die hij herhaaldelijk via het contactformulier doorstuurde. De Raad beraadt zich daarom over de verantwoordelijkheid van media tegenover het publiek, met als uitgangspunt dat media aanspreekbaar moeten zijn voor het publiek en daarvoor ook de nodige gegevens beschikbaar moeten stellen.

De Raad organiseerde voor 22 klachten een hoorzitting, waarop de partijen hun standpunten mondeling kunnen toelichten. In twee gevallen zette de klager na de hoorzitting zijn klacht nog stop. In één geval was er wel een hoorzitting gepland, maar kwamen de partijen uiteindelijk niet opdagen.

Voor 5 klachten was er geen hoorzitting en besliste de Raad op basis van de schriftelijke stukken¹. Dat gebeurt enkel als de partijen daar zelf om vragen en als de Raad van oordeel is dat een hoorzitting niets kan toevoegen aan de schriftelijke stukken. Hoorzittingen geven de commissieleden doorgaans een beter inzicht in de standpunten van partijen. Bij hoorzittingen zijn altijd drie leden van de Raad en de ombudsman aanwezig. Na afloop doen zij een voorstel van beslissing aan de voltallige Raad.

¹ Hoorzittingen en uitspraken over klachten vallen niet per se in hetzelfde kalenderjaar. Vandaar dat de som van het aantal hoorzittingen en het aantal uitspraken op basis van schriftelijke stukken hoger ligt dan het totale aantal uitspraken.

Externe activiteiten van de ombudsman

De ombudsman vertegenwoordigt de Raad voor de Journalistiek naar buiten. In 2017 sprongen een aantal activiteiten in het buitenland in het oog, een teken dat het werk van de Raad ook elders geapprecieerd wordt.

Zo stelde de ombudsman op de jaarlijkse AIPCE-conferentie in Budapest (Alliance of Independent Press Councils of Europe) de recente wijzigingen in de code van de Raad voor. Er was veel lof van de Europese collega's voor de manier waarop de Raad de code aanpaste op de punten van advertising (art. 11), financiering van journalistieke activiteiten (art. 12) en discriminatie, racisme en stigmatisering (art. 27). Verder besteedde de conferentie veel aandacht aan de benarde situatie van de persvrijheid in Hongarije, Turkije, Rusland en een aantal Balkanlanden en aan de verhouding tussen journalistiek en sociale media.

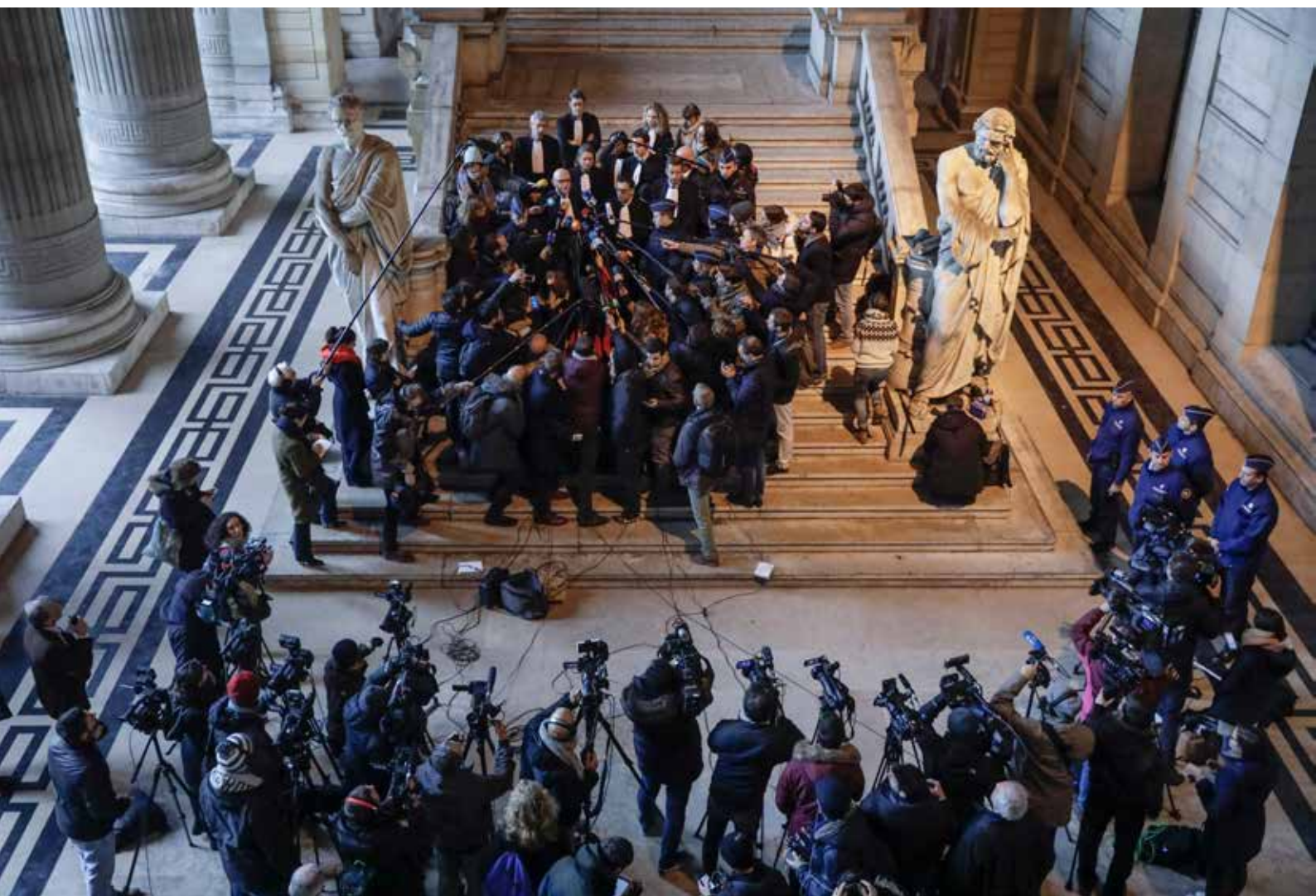
Op uitnodiging van de Raad van Europa nam de ombudsman deel aan een conferentie in Kiev, Oekraïne, over 'Freedom of expression and electoral process in Ukraine: new and old challenges'. Tijdens de debatten ging er veel aandacht naar de inmenging van politici en oligarchen in media en journalistiek en naar mogelijkheden om die inmenging in te dammen, via ofwel overheidsregulering ofwel zelfregulering. De ombudsman lichtte het systeem van zelfregulering door de Raad toe, met bijzondere aandacht voor het belang van onafhankelijkheid voor media in het algemeen en voor de werking van persraden in het bijzonder.

Op vraag van de persraad van Kosovo en UNICEF stelde de ombudsman de richtlijn van de Raad voor de Journalistiek over pers en minderjarigen voor in Pristina, Kosovo. De Kosovaarse persraad keurde een soortgelijke richtlijn goed, grotendeels geïnspireerd door en gebaseerd op de richtlijn van de Raad voor de Journalistiek.

Verder nam de ombudsman deel aan de jaarlijkse conferentie van de Organization of News Ombudsmen (ONO) in Chennai, India. Daar sprong een studie van professor Rasmus Kleis Nielsen van de universiteit van Oxford en het Reuters Institute for the Study of Journalism over fake news in het oog.

In eigen land gaf de ombudsman 13 gastcolleges over journalistieke beroepsethiek aan 7 universiteiten en hogescholen en 5 lezingen aan uiteenlopende organisaties. Hij nam deel aan 7 studiedagen, conferenties en seminars waarvan 3 keer als panellid. In samenwerking met de Koning Boudewijnstichting, de Vlaamse Vereniging voor Geestelijke Gezondheid en de Mediacademie gaf hij een workshop voor journalisten over berichtgeving over psychische problemen en de manier waarop mensen met psychische problemen in beeld worden gebracht.

Samen met de voorzitter en de ondervoorzitter van de Raad overlegde de ombudsman met de staatssecretaris voor de Bescherming van de Privacy over de regelgeving voor journalistiek en sociale media. De ombudsman nam ook deel aan het overleg van vertegenwoordigers van journalisten en media met de minister van Welzijn over de berichtgeving over zelfdoding en met de Vereniging van Persmagistraten over een protocol voor gerechtsjournalisten.

© Belgimage – Nicolas Maeterlinck / Journalisten en fotografen omstuwen de advocaten van de afgezette Catalaanse president Carles Puigdemont na de bijeenkomst van de raadkamer in Brussel (Brussel, 04/12/2017)

Bij de klachten en uitspraken van 2017 springen enkele dingen in het oog. Zo ontving de Raad zeven klachten over persoonlijke getuigenissen in de media en sprak hij zich voor de eerste keer uit over de beroepsethische verantwoordelijkheid voor een hyperlink.

Persoonlijke getuigenissen

Een journalist die een jonge vrouw interviewt over hoe ze als pleegkind door de jeugdrechter tegen haar zin werd verplicht om contact te houden met haar biologische moeder, een andere vrouw die spreekt over verstoting door haar dochter en de invloed van haar ex-partner in het verhaal, een jongeman die zegt dat zijn ouders hem hebben buitengezet omdat hij homo is, een vrouw die zegt dat haar vader onwaarheden over haar vertelt in een interview over zijn nieuwe relatie en ten slotte een vrouw die zegt dat de verhalen van haar zoon over kindermishandeling en misbruik leugens zijn.

Het zijn allemaal voorbeelden van persoonlijke getuigenissen die de journalist optekent om een bredere problematiek te duiden. Maar het zijn even veel klachten van andere betrokkenen in het verhaal, die zeggen dat het getuigenis niet klopt of hen onterecht beschuldigt.

Zonder exhaustief onderzoek van de meer dan zevenhonderd klachten die de Raad de afgelopen vijftien jaar ontvangen heeft, lijkt het erop dat het aantal klachten over persoonlijke getuigenissen toeneemt. Dat kan te maken hebben met de toenemende populariteit van het genre, maar evengoed met de gevoeligheid voor de problematiek en met de mondigheid van degenen die in de getuigenissen ter sprake worden gebracht.

Vier van de zeven klachten die de Raad in 2017 in dit genre behandelde, zijn minnelijk geregeld. Aangezien de Raad niet communiceert over minnelijke regelingen, kunnen we daar niet verder op ingaan, behalve met de vermelding dat in drie gevallen het betrokken medium een nieuw artikel gepubliceerd heeft waarin ook de andere partij zijn of haar standpunt uit de doeken kon doen.

In de drie resterende gevallen deed de Raad voor de Journalistiek wel een uitspraak. De rode draad daarbij was dat de journalist de feiten moet checken, ook bij persoonlijke getuigenissen. En als dat niet mogelijk is, moet hij de nodige terughoudendheid aan de dag leggen.

Zo zegt de Raad in de zaak Taffein tegen Primo Magazine en TV Gids (2017-05) dat de journalist de plicht heeft om in alle omstandigheden waarheidsgetrouw te berichten en rekening te houden met de rechten van eenieder die in de berichtgeving voorkomt, ook bij persoonlijke getuigenissen. Als het onmogelijk is om de feiten te checken, moet de journalist de nodige reserve en terughoudendheid aan de dag leggen en moet dat blijken uit zijn artikel. De Raad verklaarde de klacht gegrond.

Een analoge klacht van dezelfde klaagster tegen Het Nieuwsblad (2017-06) achtte de Raad ongegrond, omdat de journalist in dit geval wel enige afstand bewaarde en voorbehoud maakte, waarmee hij aangaf dat hij niet zonder meer meeging in het verhaal van de getuige.

Een soortgelijke uitspraak is die in de zaak Vizzini en Roggen tegen TV Limburg (2017-17), waarbij de Raad een redelijke inspanning van de journalist verwacht om de feiten uit het getuigenis te checken. Als dat onmogelijk is, vraagt de Raad ook hier opnieuw de nodige reserve en terughoudendheid.

Hyperlinks

De Raad sprak zich in 2017 ook voor de eerste keer uit over de verantwoordelijkheid voor hyperlinks. Het was niet de eerste keer dat de Raad een klacht daarover kreeg. Dat was ook in 2016 al het geval, maar toen werden de klachten daarover minnelijk geregeld en kwam het niet tot een uitspraak. Nu dus wel, waarbij de Raad besliste dat een journalist wel degelijk een verantwoordelijkheid draagt als hij een hyperlink plaatst.

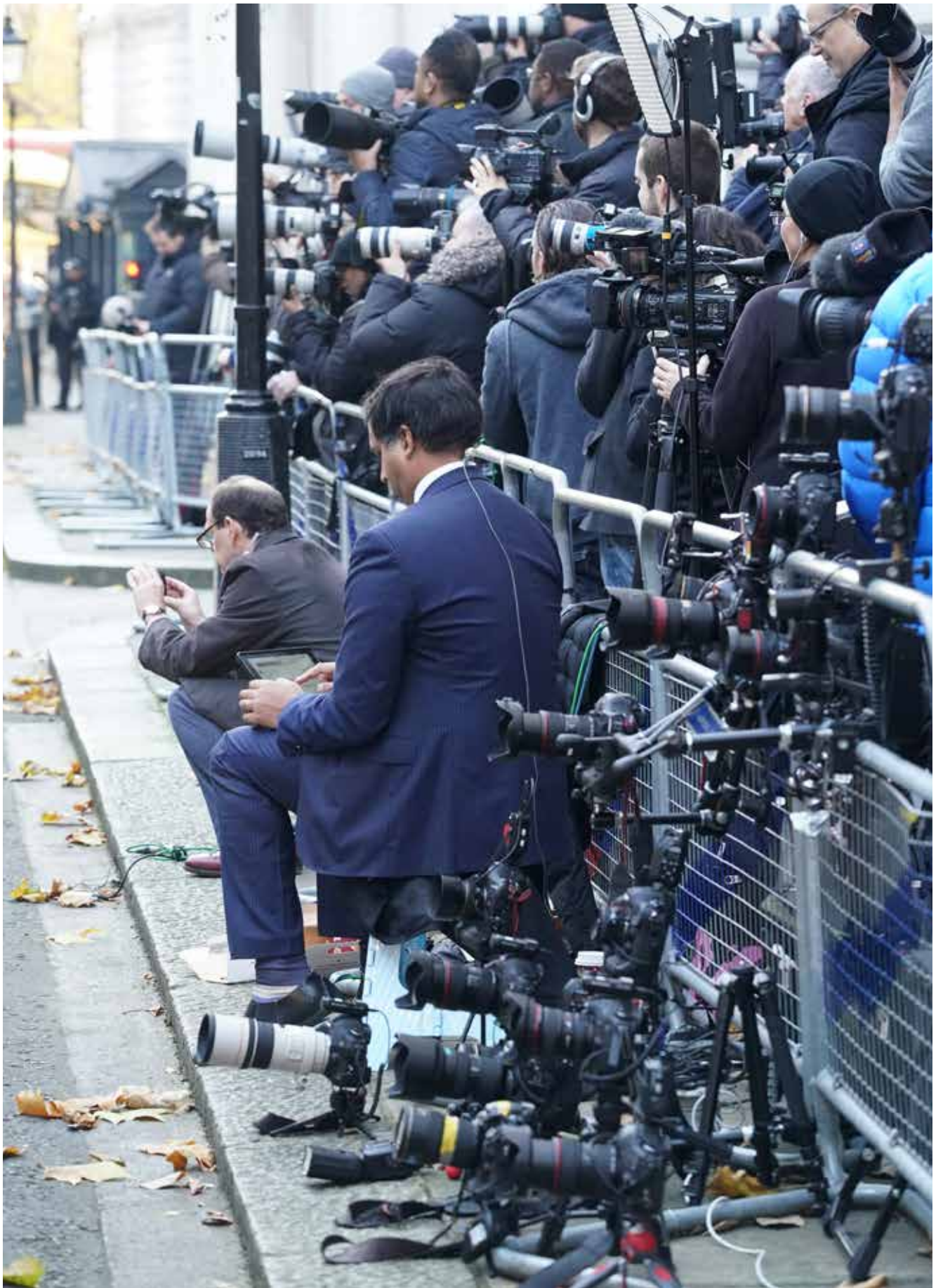
In de zaak Jongeren Info Life tegen NewsJs.com (2017-16) bepaalt de Raad dat een journalist of een website die via een hyperlink verwijst naar informatie van derden niet zonder meer verantwoordelijk is voor de inhoud van de onderliggende informatie. Maar hij moet bij het plaatsen van een hyperlink wel een afweging maken tussen aan de ene kant het belang van de publicatie en het recht van het publiek op informatie en aan de andere kant de belangen die door het plaatsen van de hyperlink mogelijk worden geschaad.

In voorliggend geval vond de organisatie Jongeren Info Life dat haar belangen geschaad werden door de berichtgeving omdat ze een antiabortusorganisatie werd genoemd. Maar de Raad had in een eerdere klacht al geoordeeld dat die omschrijving journalistiek verantwoord was. Hij besliste daarom dat ook in de klacht tegen NewsJs.com het belang van de publicatie en het recht op informatie doorwogen en verklaarde de klacht ongegrond.

De Raad stak voor deze uitspraak zijn licht op bij buitenlandse persraden, waarbij bleek dat vooral de Nederlandse persraad al verschillende uitspraken deed over hyperlinks. De Nederlanders hanteren hetzelfde principe. De uitspraak van de Raad in deze zaak kan een leidraad zijn voor de toekomst.

De zaak Jongeren Info Life tegen NewsJs.com was overigens niet alleen uitzonderlijk vanwege de hyperlink. Het was ook de eerste uitspraak over een aggregatiewebsite, die artikels van andere nieuwssites bundelt en via hyperlinks verwijst naar hun artikels. De Raad verklaarde al in 2015 een klacht tegen aan aggregatiesite ontvankelijk, maar die werd toen minnelijk geregeld. Nu was er een eerste uitspraak, waarmee de Raad bevestigt dat ook aggregatiesites een verantwoordelijkheid dragen. Het is niet omdat ze werken op basis van algoritmes, dat ze zich niet hoeven te verantwoorden. Ook achter algoritmes zitten inhoudelijke keuzes en die keuzes worden gemaakt door degenen die de algoritmes ontwerpen. Zo bundelt NewsJs.com artikels per onderwerp en komen niet alle onderwerpen of niet alle artikels per onderwerp op de site, wat een zekere selectie aantoont. De selectie is niet vrijblijvend, wat verantwoordelijkheid en verantwoording impliceert.

Ten slotte trekt de zaak Jongeren Info Life tegen NewsJs.com om nog een derde reden de aandacht. De site NewsJs.com bevat immers geen contactgegevens. Er is wel een contactformulier, maar daarop kreeg de ombudsman – ondanks herhaalde pogingen – geen enkele reactie. De Raad is van mening dat de verantwoordelijkheid van een medium voor het publiek inhoudt dat het medium aanspreekbaar is voor het publiek en daarvoor de nodige gegevens beschikbaar moet stellen. De Raad besliste om voor de toekomst een voorstel in die zin uit te werken.

Moerenhout t/ Gazet van Antwerpen – 2017-01

Deels gegrond

Het artikel gaat over een tatoeagezaak waarvan de uitbater spoorloos is voor zijn klanten. Twee klanten klagen daarover. De Raad is van oordeel dat het artikel de getuigenissen correct weergeeft en dat de journalist ook wederwoord heeft proberen te vragen. Maar de ondertitel van het artikel, die door de eindredactie is gemaakt en waarin de tatoeëerder een oplichter wordt genoemd, noemt de Raad overdreven en in strijd met het beginsel dat een journalist geen ongegronde verdachtmakingen of beschuldigingen uit. De Raad vindt de klacht daarom gegrond wat de ondertitel betreft.

Vanacker t/ Het Laatste Nieuws, HLN.be en Bartolomivis – 2017-02

Deels gegrond

In het kader van de wekelijkse rubriek Levensverhaal schetst het artikel een portret van de overleden kunstenaar Ivo Staes. Of dat portret waarheidsgetrouw is, kan de Raad niet beoordelen. Maar gezien de rouwperiode en de kwetsbare positie waarin klaagster zich bevond en gezien de conflictueuze familiale relaties vindt de Raad dat de journalist aan klaagster vooraf duidelijk had moeten communiceren dat het artikel niet zou verschijnen als zij geen interview wou geven. De journalist had het artikel ook voor publicatie aan klaagster moeten bezorgen zoals hij afgesproken had.

R. t/ De Gentenaar 2017-03

Ongegrond

R. t/ Het Laatste Nieuws – 2017-04

Ongegrond

De artikels gaan over de officieuze huwelijksceremonie van twee mensen met een mentale beperking in een woonzorgcentrum. De huwelijksceremonie was georganiseerd door het centrum en een seniorenvereniging en de pers was uitgenodigd. De Raad is dan ook van oordeel dat de journalisten ervan mochten uitgaan dat berichtgeving toegestaan was en niet konden weten dat er mogelijk een bijkomende toestemming nodig kon zijn van derden. Bovendien brengen de artikels een serene en respectvol verhaal dat geenszins nadelig is voor de betrokkenen.

Taffein t/ Primo Magazine en TV Gids – 2017-05

Gegrond

Het artikel is een interview met een man die vertelt hoe hij als kind door zijn moeder en stiefvader verwaarloosd, mishandeld en misbruikt werd en daarover een boek heeft geschreven. De Raad is van oordeel dat de journalist in alle omstandigheden de plicht heeft om waarheidsgetrouw te berichten en rekening te houden met de rechten van eenieder die in de berichtgeving voorkomt. Indien het onmogelijk is om de feiten te checken, dient hij de nodige terughoudendheid aan de dag te leggen en moet dat ook blijken uit zijn artikel. In het artikel is van enig voorbehoud geen sprake. Zeker gelet op de zware beschuldigingen die worden geuit maakt dit gebrek aan voorbehoud een inbreuk uit op de plicht om waarheidsgetrouw te berichten.

Taffein t/ Het Nieuwsblad 2017-06

Ongegrond

Het artikel is een kort interview met dezelfde man uit bovenstaande klacht, die een boek schreef over verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik door zijn moeder en stiefvader in zijn kindertijd. De Raad wijst er ook hier op dat de journalist in alle omstandigheden de plicht heeft om waarheidsgetrouw te berichten en rekening te houden met de rechten van eenieder die in de berichtgeving voorkomt, wat ook geldt voor persoonlijke getuigenissen waarin ernstige beschuldigingen ten aanzien van derden worden geuit. De journalist heeft de feiten niet verder gecheckt, maar anders dan bij bovenstaand artikel bewaart hij wel afstand en maakt hij enig voorbehoud bij de beweringen van de geïnterviewde. Gelet op de aard van het artikel, met name een korte aankondiging van een boek, en gelet op het voorbehoud dat uit het artikel blijkt, is de Raad van oordeel dat er in dit geval geen sprake is van een beroepsethische fout.

Agirdag t Humo, Humo.be en Sauviller – 2017-07**Deels gegrond**

Het artikel neemt professor sociologie Agirdag op de korrel, die kritiek uitte op een enquête van Humo onder moslims. De journalist uit in een aantal passages ernstige kritiek op klager als wetenschapper en trekt zijn professionele integriteit ernstig in twijfel. Die passages vormen de basis en zetten de toon voor het hele artikel. Daarom is de Raad van oordeel dat Humo klager vóór publicatie van het artikel om een reactie had moeten vragen. Wat de vermelding van de Turkse afkomst van klager betreft, is de Raad van oordeel dat er geen sprake is van stigmatisering.

Rooyackers t/ Het Laatste Nieuws – 2017-08**Gegrond**

Het artikel gaat over de uitvaartplechtigheid van de 18-jarige dochter van klager, die onverwacht overleed. De familie had uitdrukkelijk gevraagd om niets te publiceren over de uitvaartplechtigheid. De krant geeft toe dat ze met die vraag rekening had moeten houden. Er was geen reden om dat niet te doen.

Noels t/ Knack – 2017-09**Ongegrond**

De klacht behelst drie artikels. De meest betwiste passage gaat over de vriendschap tussen klager en de minister van Financiën en daaraan gekoppeld een contract tussen het bedrijf van klager en de FOD Financiën. De feitelijke gegevens die aan de grondslag liggen van de passage kloppen, en de Raad is van oordeel dat een journalist het recht heeft om de feiten en gegevens te analyseren en te interpreteren, al moet hij zijn analyse wel bedachtzaam formuleren.

De Raad ziet geen inbreuken op het vlak van wederhoor vóór en wederwoord ná publicatie van de artikels, en de uitspraken van twee politici die de journalist citeert of parafraseert zijn voor rekening van de betrokken politici.

Kleurig4Kids t/ ROB TV – 2017-10**Gegrond**

De reportage gaat over gesjoemel door het gemeentebestuur met een contract met een modellenbureau voor een plaatselijke modeshow. Tijdens de reportage komt het logo van klager drie keer in beeld. De beelden van de show komen van YouTube en gaan eigenlijk over de show van een jaar eerder, toen er niets aan de hand was. ROB TV heeft dat niet vermeld en heeft de archiefbeelden gebruikt in een gewijzigde en negatieve context, wat aanleiding kan geven tot misleiding van het publiek.

Bouchrika t/ Het Nieuwsblad – 2017-11**Gegrond**

Het artikel gaat over de aanranding van klaagster in een park in Gent, waarover ze zelf een blog had geschreven. Bij het artikel stond een portretfoto die de krant van een voor het publiek afgesloten Facebookpost van klaagster had gehaald, terwijl ze had gezegd dat ze liever geen foto wou. De Raad is daarom van oordeel dat de redactie niet loyaal gehandeld heeft bij het verkrijgen van de foto en dat er geen gewichtig maatschappelijk belang was dat het gebruik zonder toestemming van deze foto kon rechtvaardigen.

Jongeren Info Life t/ De Morgen en DeMorgen.be – 2017-12**Ongegrond**

Het artikel gaat over lessen seksuele opvoeding door Jongeren Info Life op het KTA in Edegem en de beslissing van de schooldirectie en het bestuur van het Gemeenschapsonderwijs om die lessen stop te zetten. De journalist heeft verschillende bronnen gecontacteerd en hun standpunten correct weergegeven. Dat geldt ook voor het standpunt van de woordvoester van Jongeren Info Life. De Raad is verder van oordeel dat het journalistiek geoorloofd is om Jongeren Info Life een antiabortusorganisatie te noemen.

Carnavalraad Zottegem t/ Het Laatste Nieuws – 2017-13**Ongegrond**

Het artikel gaat over de verkiezing van prins carnaval en een dodelijk ongeval na het overwinningfeest, waarbij de oom van de nieuwe prins om het leven kwam. De Carnavalraad vindt het ongehoord dat de journalist bij de persvoorstelling daags nadien een reactie vroeg aan de nieuwe prins over de dood van haar oom en noemt ook het artikel zelf unfair. De Raad is van oordeel dat de vraag over het overlijden van de oom journalistiek relevant was en dat de journalist het recht had om de vraag te stellen. Het artikel geeft de reactie van de prins correct weer.

X t/ Het Laatste Nieuws en HLN.be – 2017-14**Ongegrond**

Het artikel gaat over de rechtszaak tegen een jongeman die van in zijn auto aan een schoolpoort zijn geslachtsdelen toonde. Klager vindt dat de lezer hem in het artikel kan identificeren. De Raad is van oordeel dat het artikel strookt met de richtlijn over identificatie in gerechtelijke context. De krant noemt geen naam of initialen, een aantal gegevens zijn gezegd tijdens een publieke rechtszitting en een ander element kan relevant zijn in het licht van de aangeklaagde feiten.

Hooghe t/ Apache.be – 2017-15**Ongegrond**

Het artikel gaat over een procedure van de Commissie Wetenschappelijke Integriteit van de KU Leuven tegen professor politicologie Marc Hooghe en schrijft dat Hooghe auteursfraude pleegde. Volgens de Raad beschikte de journalist over voldoende bronnen en informatie om zijn artikel te staven en geven de termen 'auteursfraude' en 'plegen' de feiten en de bevindingen van de Commissie Wetenschappelijke Integriteit op een journalistiek verantwoorde wijze weer. De Raad heeft geen aanwijzingen dat het om louter betwistingen, ongegronde verdachtmakingen of ongegronde beschuldigingen zou gaan, zoals klager voorhoudt.

Jongeren Info Life t/ NewsJs.com – 2017-16**Ongegrond**

NewsJs.com is een aggregatiewebsite, die artikels van andere nieuwsmedia rond een bepaald thema bundelt en er via hyperlinks naar verwijst. Wanneer een journalist of een website via een hyperlink verwijst naar informatie van derden, is hij niet zonder meer verantwoordelijk voor de inhoud van de onderliggende informatie, maar moet hij wel het belang van de publicatie en het recht van het publiek op informatie afwegen tegen de belangen die door het plaatsen van de hyperlink mogelijk geschaad worden. In dit geval is de Raad van oordeel dat die afweging doorweegt in het voordeel van het belang van de publicatie en het recht op informatie, mee op basis van een eerdere uitspraak, waarin de Raad besliste dat het journalistiek geoorloofd is om Jongeren Info Life een antiabortusorganisatie te noemen.

Vizzini en Roggen t/ TV Limburg – 2017-17**Gegrond**

De reportage gaat over het fenomeen ouderverstoting, waarbij gescheiden ouders hun kinderen niet meer mogen zien. In de uitzending getuigt een vrouw die geen contact meer heeft met haar dochter. De Raad is van oordeel dat de journalist waarheidsgetrouw moet berichten, ook bij persoonlijke getuigenissen. Ook bij zulke getuigenissen moet hij een redelijke inspanning leveren om de feiten te checken. Als dat niet mogelijk is, moet hij de nodige terughoudendheid aan de dag leggen. Dat geldt zeker als iemand getuigt over een conflict. TV Limburg heeft dat niet gedaan, en heeft ook geen rechtzetting gepubliceerd, ondanks de vraag van klager om dat wel te doen.

Martens t/ De Standaard – 2017-18**Ongegrond**

Het artikel gaat over chemiebedrijf Monsanto, dat volgens de journalisten zelf wetenschappelijke studies schreef en dan 'geloofwaardige' wetenschappers zocht om hun naam eronder te zetten om te voorkomen dat onkruidverdelger glyfosaat verboden zou worden. Volgens het artikel speelde klager een belangrijke rol in die praktijken.

De Raad is van oordeel dat de journalisten over voldoende bronnen en informatie beschikten om de essentie van hun artikel te staven en dat er geen sprake is van ongegronde verdachtmakingen of beschuldigingen. De krant heeft loyaal kans op wederhoor en wederwoord gegeven.

Martens t/ Het Belang van Limburg – 2017-19**Deels gegrond****Martens t/ Het Nieuwsblad – 2017-20****Deels gegrond**

De artikels gaan – net als het artikel uit bovenstaande klacht – over chemiebedrijf Monsanto, dat volgens de kranten zelf wetenschappelijke studies schreef en dan 'geloofwaardige' wetenschappers zocht om hun naam eronder te zetten om te voorkomen dat onkruidverdelger glyfosaat verboden zou worden. Volgens de artikels speelde klager daarbij een cruciale rol.

De artikels zijn een samenvatting van het artikel in zusterkrant De Standaard, waarvan sprake in bovenstaande klacht. Het Belang van Limburg en Het Nieuwsblad hebben in hun samenvatting een aantal dingen anders geformuleerd. De Raad is van oordeel dat sommige formuleringen onvoldoende stroken met het oorspronkelijke artikel in De Standaard, terwijl ze extra bezwarend kunnen zijn voor klager en terwijl Het Belang van Limburg en Het Nieuwsblad geen bijkomend journalistiek werk hebben gedaan dat een andere interpretatie kan staven.

De reactie van Monsanto hebben de kranten wel correct weergegeven.

EFFECTIEVE LEDEN

- **BREWAEYS Eric**, staatsraad Raad van state en docent VUB
- **DE POTTER Luc**, commercial & new business director The Ppress/UPP
- **DE SMET Luc**, journalist VRT
- **DE SWAEF Frederik**, algemeen hoofdredacteur Flair
- **KNOPS Guido**, eredirecteur Koning Boudewijnstichting
- **LAMRABET Rachida**, auteur en jurist
- **MICHIELSEN Stefaan**, journalist De Tijd
- **PAUWELS Tim**, nieuwsombudsman VRT
- **SMEUNINX Werner**, afgevaardigde Mediahuis
- **STEURBAUT Geert**, secretaris-generaal Mediahuis
- **SYS Jacques**, hoofdredacteur Sport/Voetbalmagazine
- **UYTERHOEVEN Leen**, corporate communication and public affairs NMBS
- **VAN CAPPELLEN Wim**, uitgever Minestrone Cookbooks
- **VAN HUMBEECK Hubert**, journalist
- **VAN ROOSBROECK Gie**, gepensioneerd journalist
- **VERSLUYS Liliane**, advocaat
- **VOETS Flip**, gepensioneerd journalist en oud-ombudsman Raad voor de Journalistiek
- **WEENEN Louis**, freelance journalist

PLAATSVERVANGENDE LEDEN

- **BLOW Helen**, experte geweld en misbruik
- **BLYAERT Luc**, freelance journalist
- **BUGGENHOUT Jo**, eindredacteur VTM
- **CHIOUA LEKHLI Ihsane**, journalist VRT
- **CORNELISSEN Ivan**, eindredacteur Het Laatste Nieuws
- **DE BOCK Steven**, journalist Het Nieuwsblad
- **DUPAIN Marc**, general manager The Ppress/UPP
- **GEERTS Paul**, zelfstandig publicist
- **MICHIELS Luc**, nieuwsmanager en coördinator politieke redactie Belga
- **OZGUNES Faroek**, journalist VTM
- **PAULUSSEN Steve**, docent UA Antwerpen
- **PICONE Ike**, docent VUB & senior researcher imec-SMIT
- **VAN BRABANT Karen**, bedrijfsjurist De Persgroep
- **VAN DE RIJT Steven**, vice-voorzitter The Ppress/UPP
- **VANDER PLAETSE Karen**, marketing- en interactiemanager VIAA (Vlaams Instituut voor Archivering)
- **WAUMANS Diane**, manager beroepsethiek VRT

SECRETARIS-GENERAAL

- Pieter KNAPEN

ADMINISTRATIEF SECRETARIAAT

- Kristina DE WILDE

**Raad voor de Journalistiek:
de media worden er beter door.**

IPC – Résidence Palace 3/217 – Wetstraat 155 – 1040 Brussel
Tel. 02/230 27 17 - www.rvdj.be - info@rvdj.be

Verantwoordelijke uitgever: Pieter Knapen, Wetstraat 155, 1040 Brussel